

Na osnovu člana 4. Pravilnika o ciljevima za smanjenje prisustva bakterija vrsta Salmonella kod odraslih rasplodnih jata vrste Gallus gallus ("Službeni glasnik BiH", broj 103/12) i člana 61. stav 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02 i 102/09), Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine donio je

ODLUKU

O USVAJANJU PROGRAMA KONTROLE SALMONELOZE KOD ODRASLIH RASPLODNIH JATA VRSTE GALLUS GALLUS U BOSNI I HERCEGOVINI ZA 2014. GODINU

Član 1.

(Predmet)

Ovom Odlukom usvaja se Program kontrole salmoneloze kod odraslih rasplodnih jata vrste Gallus gallus u Bosni i Hercegovini za 2014. godinu, a koji je sastavni dio ove Odluke.

Član 2.

(Stupanje na snagu)

Danom stupanja na snagu ove Odluke prestaje važiti Odluka o usvajanju programa kontrole salmoneloze kod odraslih rasplodnih jata vrste Gallus gallus u Bosni i Hercegovini za 2013. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 33/13).

Član 3.

(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 02-7-27-20-53-3/14

5. marta 2014. godine, Sarajevo Direktor **Ljubomir Kalaba**, s. r.

PROGRAM

KONTROLE SALMONELOZE KOD ODRASLIH RASPLODNIH JATA VRSTE GALLUS GALLUS U BOSNI I HERCEGOVINI ZA 2014. GODINU

1. Legislativni okvir

Legislativni okvir kojim se propisuje kontrola salmonela u Bosni i Hercegovini kod odraslih rasplodnih jata vrste Gallus gallus i na osnovu koje je urađen program kontrole je sljedeći:

- Zakon o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 34/02);
- Odluka o zaraznim bolestima životinja ("Službeni glasnik BiH", broj 44/03);
- Pravilnik o načinu praćenja zoonoza i uzročnika zoonoza ("Službeni glasnik BiH", br. 46/10 i 96/13);
- Pravilnik za kontrolu salmonela i drugih određenih uzročnika zoonoza koji se prenose hranom ("Službeni glasnik BiH", br. 46/10 i 7/13);
- Pravilnik o ciljevima za smanjenje prisustva bakterija vrsta Salmonella kod odraslih rasplodnih jata vrste Gallus gallus ("Službeni glasnik BiH", broj 103/12);
- Naredba o mjerama kontrole zaraznih i parazitarne bolesti životinja, njihovom provođenju i finansiraju u 2014. godini;
- Pravilnik o mjerama u slučaju otkrivanja relevantnih serotipova salmonela od interesa za javno zdravstvo kod peradi ("Službeni glasnik BiH", broj 96/13);
- Odluka o uslovima koje moraju ispunjavati ovlaštene veterinarske dijagnostičke laboratorije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 25/04, 16/05 i 43/09);
- Odluka o nusproizvodima životinjskog porijekla i njihovim proizvodima koji nisu namijenjeni ishrani ljudi ("Službeni glasnik BiH", broj 19/11).

2. Cilj programa

Cilj za smanjenje salmonela kod odraslih rasplodnih jata vrste Gallus gallus iznosi 1% ili manje maksimalnog procenta odraslih rasplodnih jata vrste Gallus gallus na relevantne serotipove salmonela

3. Populacija koka nesilica uključena u program

U provedbu programa tokom 2014. godine uključena su sva odrasla rasplodna jata vrste Gallus gallus s najmanje 250 jedinki ("rasplodna jata") u državi.

Sva jata uključena u program moraju se nalaziti na farmi registriranoj od strane nadležnih organa entiteta i Brčko Distrikta BiH u skladu s relevantnim propisima.

4. Nadležni organi uključeni u program

Organi nadležni za izradu ovog Programa kao i za predlaganje izmjena i dopuna Programa koje se pokazuju nužnima, kao i za prikupljanje podataka i izradu godišnjeg izvještaja su:

- Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine,
- Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva,
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske,
- Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Organi nadležni za nadzor i kontrolu provedbe programa na terenu kao i za izradu plana službenog uzorkovanja su:

- Federalna uprava za inspekcijske poslove Federacije Bosne i Hercegovine,
- Republička uprava za inspekcijske poslove Republike Srpske,
- Kantonalne uprave za inspekcijske poslove,
- Inspektorat Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

5. Laboratorije

Laboratorije uključene u ovaj Program su sve laboratorije ovlaštene od strane nadležnih organa entiteta u skladu s Odlukom o uslovima koje moraju ispunjavati ovlaštene veterinarske dijagnostičke laboratorije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 25/04, 16/05 i 43/09) i koje su akreditirane za metodu detekcije salmonela prema Izmjeni i dopuni 1. BAS EN ISO 6579-2002/AMD1:2007. "Mikrobiologija hrane i stočne hrane - Horizontalna metoda za izolaciju vrsta iz roda *Salmonella* - Izmjena i dopuna 1: Prilog D: Izolacija vrsta iz roda *Salmonella* iz fecesa životinja i uzoraka iz okoliša iz primarne proizvodne faze."

Ovlaštene laboratorije za program kontrole salmonela su sljedeće:

- Centar za peradarstvo i kuničarstvo Veterinarskog fakulteta u Sarajevu,
- Veterinarski institut Republike Srpske "dr Vaso Butozan" u Banjoj Luci,
- Veterinarski zavod Bihać.

6. Uzimanje uzoraka

Uzorci za ispitivanje kod rasplodnih jata uzimaju se na zahtjev vlasnika i nadležnog veterinarskog inspektora.

6.1. Uzimanje uzoraka na inicijativu vlasnika

Uzorci se uzimaju svake dvije sedmice na mjestu koje je na osnovu dostavljenog programa vlastite kontrole nadležni organ entiteta i Brčko Distrikta BiH odredio između sljedeće dvije mogućnosti:

- (a) u valionici; ili
- (b) na farmi.

6.1.1. Uzimanje uzoraka u valionici

Pri svakom uzorkovanju uzima se barem jedan uzorak po rasplodnom jatu.

Uzorak se sastoji barem od:

- (a) jednog zbirnog uzorka vidljivo uprljanih podložaka košara za valjenje, koji se nasumično uzima iz pet odvojenih košara za valjenje dok se ne dobije površina od ukupno najmanje 1 m²; ukoliko se uložena jaja iz jednog rasplodnog jata nalaze u više valionika, jedan ovakav zbirni uzorak uzima se iz do pet valionika; ili
- (b) jednog uzorka koji se uzima s jednim ili nekoliko navlaženih tekstilnih briseva ukupne površine od barem 900 cm², uzetog neposredno nakon premještanja peradi s čitave površine podloge od barem ukupno pet košara za valjenje, ili pahuljica s pet mjesta, uključujući s poda, iz svih košara za valjenje, a najviše do pet košara za valjenje s izvaljenim jajima iz jata, osiguravajući da je uzet barem jedan uzorak po jatu iz kojeg potiču jaja; ili
- (c) 10 g ljuski razbijenih jaja uzetih iz ukupno 25 različitih košara za valjenje, odnosno 250 g početnog uzorka u do pet valionika s izvaljenim jajima iz jata, zdrobljenim, pomiješanim i poduzorkovanim od čega se uzima 25 g poduzorka za ispitivanje.

6.1.2 Uzimanje uzoraka na farmi

U slučaju uzimanja uzoraka na farmi uzorci moraju sadržavati jedno od sljedećeg:

(a) Zbirne uzorke fecesa koji se sastoje od pojedinačnih uzoraka svježeg fecesa, od kojih svaki teži najmanje 1 g i uzimaju se nasumično na različitim mjestima u objektu za uzgoj rasplodne peradi, ili ukoliko životinje imaju slobodan pristup u više objekata na određenoj farmi, iz svake grupe objekata u kojoj se drže rasplodna jata. Za analizu uzorci fecesa se mogu objediniti u najmanje dva zbirna uzorka. Broj mjesta na kojima se uzimaju pojedinačni uzorci fecesa za pripremu zbirnog uzorka je sljedeći:

Broj peradi koja se dm u rasplodnom jatu	Broj uzoraka fecesa koji se uzimaju u rasplodnom jatu
250 – 349	200
350 – 499	220
450 – 799	250
800 – 999	260
1000 ili više	300

(b) Brisevi obuće i/ili uzorci prašine:

Navlake za obuću moraju imati zadovoljavajuću sposobnost upijanja vlage. Mogu se upotrijebiti i "čarape" od gaze, koje su u tu svrhu prihvatljive.

Površina navlake za obuću mora biti natopljena odgovarajućim rastvaračem (kao što je 0,8% rastvor natrijeva hlorida, 0,1% pepton u sterilnoj deioniziranoj vodi, sterilna voda ili bilo koji dragi rastvarač kojeg odobri nadležni organ).

Prostor se obilazi hodajući tako da se sakupe reprezentativni uzorci iz svih dijelova objekta ih odgovarajućeg sektora. To uključuje područja sa steljom i podnicama, ukoliko je hodanje po podnicama sigurno. U uzorkovanje su uključeni i svi odvojeni odjelci u sklopu objekta. Po završetku uzorkovanja u odabranom sektoru objekta navlake za obuću se pažljivo skidaju kako se sakupljeni materijal ne bi odvojio. Uzorci se sastoje od:

- pet pari navlaka za obuću, gdje svaki predstavlja oko 20% površine objekta; brisevi se radi analize mogu objediniti u minimalno dva zbirna uzorka; ili
 - barem jednog para brisa obuće koji predstavlja čitavo područje objekta i dopunski uzorak prašine koji se sakuplja s više mjesta kroz čitavu nastambu s površina koje imaju vidljivo nakupljenu prašinu. Za sakupljanje uzoraka prašine moraju se koristiti jedan ili nekoliko navlaženih tekstilnih briseva ukupne površine od barem 900 cm².
- (c) Uzorci iz rasplodnih jata koji se drže u kafezima mogu se sastojati od samo - pomiješanog fecesa iz pokretnih traka za prikupljanje fecesa, strugača ili dubokih jama, ovisno o tipu objekta. Dva uzorka od najmanje 150 g prikupljaju se za pojedinačno ispitivanje sa:
- pokretnih traka za prikupljanje fecesa ispod svakog reda kafeza, koje redovno protiču i prazne se pužnim pogonom ih pokretnim trakama;
 - sistema jama za prikupljanje fecesa, s usmjerivača ("deflektora") ispod kafeza s kojih se straže feces u duboku jamu ispod objekta;
 - sistema jama za fecese u stepenastom s kafezima, u kojima su kafezi izbočeni i feces pada direktno u jamu.

U jednom uobičajeno postoji više redova kafeza. Zbirni uzorci fecesa iz svakog reda zastupljeni su u općem zbirnom uzorku. Iz svakog rasplodnog jata uzimaju se dva zbirna uzorka, kako je opisano u sljedećim podstavovima od trećeg do šestog:

U sistemima s pokretnim trakama i strugačima oni se pokreću na dan uzorkovanja prije uzimanja uzoraka.

U sistemima s usmjerivačima ("deflektorima") ispod kafeza i strugačima, prikupljaju se zbirni uzorci fecesa koji se nalaze priljubljeni na stragaču nakon njegovog puštanja u pogon.

U sistemima sa stepenastim kafezima bez pokretnih traka ili sistema strugača, zbirni uzorci fecesa prikupljaju se iz duboke jame.

Sistemi s pokretnom trakom za prikupljanje fecesa: zbirni fekalni materijal prikuplja se na istovarnim krajevima trake.

6.2. Službeno uzorkovanje

6.2.1. Službeno uzorkovanje u slučaju uzimanja uzoraka od strane vlasnika u valionici:

Uzorkovanje se sastoji od:

- rutinskog uzimanja uzoraka svakih 16 sedmica u valionici;
- rutinskog uzimanja uzoraka na farmi u dva navrata tokom proizvodnog ciklusa, prvi put u roku od četiri sedmice nakon prijelaza u fazu nesivosti ili preseljenja u objekt za nesenje, a drugi put pri kraju faze nesivosti, najranije osam sedmica prije završetka proizvodnog ciklusa;
- dodatnog uzimanja uzoraka na farmi radi utvrđivanja prisustva relevantnih serotipova salmonela nakon otkrivanja pozitivnih nalaza u uzorcima iz valionice.

6.2.2. Službeno uzorkovanje u slučaju uzimanja uzoraka od strane vlasnika na farmi:

Rutinsko uzimanje uzoraka mora se provesti u tri navrata tokom proizvodnog ciklusa:

- u roku od četiri sedmice nakon prijelaza u fazu nesivosti ili preseljenja u objekt za nesenje;
- pri kraju faze nesivosti, najranije osam sedmica prije završetka proizvodnog ciklusa;

(c) u bilo kojem trenutku tokom proizvodnog ciklusa nakon isteka dovoljno vremena od uzimanja uzoraka iz podtačaka (a) i (b) ove tačke.

Uzorkovanje od strane nadležnog veterinarskog inspektora se vrši na isti način kao i na inicijativu vlasnika. Pored toga, nadležni veterinarski inspektor može odlučiti da poveća broj uzoraka u cilju osiguranja reprezentativnog uzorka na osnovu procjene epidemioloških parametara pojedinačnog slučaja, biosigurnosnih uslova, raspodjele ili veličine jata ili drugih relevantnih uslova.

7. Prijevoz uzoraka

Uzorci se šalju lično ili putem kurira u ovlaštenu laboratoriju unutar 24 sata nakon sakupljanja uzoraka. Ako nisu poslani unutar 24 sata, moraju se držati u frižidera. Uzorci se mogu prevoziti i u sobnoj temperaturi osiguravajući da je izbjegnuta intenzivna toplota (preko 25°C) ih izlaganje sunčevoj svjetlosti. U laboratoriji se uzorci drže do ispitivanja u frižidera, a koje se mora obaviti u roku od 48 sati poslije zaprimanja i u roku od 4 dana nakon uzorkovanja.

8. Mjere koje se poduzimaju u slučaju sumnje i potvrđenog slučaja salmoneloze

8.1. Mjere u slučaju sumnje na prisustvo *Salmonella enteritidis*, *Salmonella infantis*, *Salmonella hadar*, *Salmonella typhimurium* uključujući monofaznu *Salmonella typhimurium* sa antigenskom formulom 1,4,[5],12:U- ili *Salmonella virchow*

Sumnja na infekciju sa *Salmonella enteritidis*, *Salmonella infantis*, *Salmonella hadar*, *Salmonella typhimurium* uključujući monofaznu *Salmonella typhimurium* sa antigenskom formulom 1,4,[5],12:i- ili *Salmonella virchow* postoji ako je poslije provedene vlastite kontrole od strane vlasnika na farmi izolirana salmonela od strane ovlaštene dijagnostičke veterinarske laboratorije ih ukoliko se na osnovu provedenog epidemiološkog istraživanja utvrdi povezanost sa slučajevima oboljenja ljudi.

Po dobijanju prvog pozitivnog nalaza, a u svrhu isHjučivanja/potvrđivanja sumnje, nadležni veterinarski inspektor mora izvršiti službeno uzorkovanje sumnjivog jata u skladu s tačkom 6.2. ovog Programa i uzorak dostaviti u ovlaštenu laboratoriju.

U slučaju sumnje na *Salmonella enteritidis*, *Salmonella infantis*, *Salmonella hadar*, *Salmonella typhimurium* uključujući monofaznu *Salmonella typhimurium* s antigenskom formulom 1,4,[5],12:i- ili *Salmonella virchow* u rasplodnom jatu nadležni veterinarski inspektor naređuje mjere propisane Pravilnikom o mjerama u slučaju otkrivanja relevantnih serotipova salmonela od interesa za javno zdravstvo kod peradi ("Službeni glasnik BiH", broj 96/13).

8.2. Mjere u slučaju potvrđenog prisustva *Salmonella enteritidis*, *Salmonella infantis*, *Salmonella hadar*, *Salmonella typhimurium* uključujući monofaznu *Salmonella typhimurium* s antigenskom formulom 1,4,[5],12:i- ili *Salmonella virchow*

Rasplodno jato se smatra zaraženim ukoliko:

- se službenim pretraživanjem potvrdi pozitivan nalaz na *Salmonella enteritidis*, *Salmonella infantis*, *Salmonella hadar*, *Salmonella typhimurium* uključujući monofaznu *Salmonella typhimurium* s antigenskom formulom 1,4,[5],12:i- ili *Salmonella virchow*
- se utvrde antimikrobna sredstva ili inhibitori rasta bakterija, a nije utvrđena prisutnost *Salmonella enteritidis*, *Salmonella infantis*, *Salmonella hadar*, *Salmonella typhimurium* uključujući monofaznu *Salmonella typhimurium* s antigenskom formulom 1,4,[5],12:i- ili *Salmonella virchow*

U pozitivnom rasplodnom jatu nadležni veterinarski inspektor mora narediti mjere propisane Pravilnikom o mjerama u slučaju otkrivanja relevantnih serotipova salmonela od interesa za javno zdravstvo kod peradi ("Službeni glasnik BiH", broj 96/13).

9. Vakcinacija

Korištenje vakcine protiv salmonele nije obavezno. Vakcinacija protiv salmoneloze se može obavljati u slučaju daje odobreno od strane nadležnog organa entiteta i Brčko Distrikta BiH, vakcinama registriranim i odobrenim od strane nadležnih organa entiteta.

U slučaju da je vakcinacija odobrena, u sklopu programa kontrole salmoneloze mogu se koristiti samo one žive vakcine za koje je proizvođač osigurao prikladan metod za bakteriološko razlikovanje vakcinalnog od divljeg soja.

10. Praćenje otpornosti bakterija roda *Salmonella* na antimikrobne preparate

Izolati bakterija roda *Salmonella* prikupljeni putem ovog Programa moraju biti podvrgnuti praćenju otpornosti bakterija u skladu s Odlukom o usaglašenom praćenju otpornosti bakterija roda *Salmonella* kod peradi i svinja na antimikrobne preparate ("Službeni glasnik BiH", broj 29/12).

U praćenje je dovoljno uključiti jedan izolat po serovaru *Salmonella* iz jednog jata godišnje.

11. Izvještavanje

11.1. Laboratorije

Sve laboratorije iz tačke 5. ovog Programa dužne su:

- u najkraćem mogućem roku izvršiti nadležnu veterinarsku inspekciju o svakom pozitivnom nalazu,
- dostavljati mjesečne izvještaje o pretraživanju svim nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH, kao i Uredu za veterinarstvo BiH.

11.2. Nadležna veterinarska inspekcija

Nadležna veterinarska inspekcija dužna je:

- dostavljati tromjesečne izvještaje o nadzoru provedbe ovog Programa i o službenom uzorkovanju nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH, kao i Uredu za veterinarstvo BiH

11.3. Ured za veterinarstvo BiH

Na osnovu zaprimljenih podataka Ured za veterinarstvo BiH izrađuje tromjesečne izvještaje o implementaciji Programa, kao i godišnji izvještaj koji se objavljuje na službenoj stranici Ureda za veterinarstvo BiH.

12. Evidencije

Vlasnik je dužan čuvati evidencije o datumu uzorkovanja, identitet uzorkovanih jata, starost uzorkovanih jata, vrsti uzorka, laboratorije u koje su dostavljani uzorci i rezultate laboratorijskih testiranja i učiniti ih dostupnim nadležnom veterinarskom inspektoratu na uvid.